

Κάτω Αη Γιώργης Κρούστας (Gerola, αρ.569)

Θέση
Εντός Οικισμού

Τύπος

Μονόχωρος καμαροσκεπής .

Περιγραφή

Μονόχωρος καμαροσκεπής με 2 ενισχυτικά τόξα (σφενδόνιο) σε παραστάδες.

Συντεταγμένες:

Σωζόμενο εικονογραφικό πρόγραμμα¹

Ιερό:

Αψίδα, τεταρτοσφαίριο: (1) Δέηση, ημικόλινδρος: Συλλειτουργούντες Ιεράρχες (2) Γρηγόριος , (4) Χρυσόστομος, (5) Ιεράρχης.

Τόξο αψίδας Ζώνη2 (βόρειο ποδαρικό): (2) Γαβριήλ (από Ευαγγελισμό) / (νότιο ποδαρικό): (2) Παναγία (από Ευαγγελισμό) / Ζώνη 3 (βόρειο ποδαρικό): (6) Στέφανος, (νότιο ποδαρικό) (7)Ρωμανός.

Νότιος τοίχος: Ζώνη 2 (κάτω), Λειτουργικός κύκλος, (8) Ιεράρχης, (9) Βλάσιος.
Βόρειος τοίχος: Ζώνη 2 (κάτω), Λειτουργικός κύκλος, (10) Κυπριανός, (11) Τίτος.

Καμάρα: Χριστολογικός κύκλος, (12) Ανάληψη.

¹ Gerola / Λασιθιωτάκης, 1961, αρ.569 Αναφέρονται μερικώς ασβεστωμένες τοιχογραφίες.

Κύριος Ναός:

Νότιο τμήμα Καμάρας, ανατολικά του πεσσού : Ζώνη 1 (πάνω): Χριστολογικός κύκλος, (13) Γέννηση.

Βόρειο τμήμα Καμάρας, ανατολικά του πεσσού: Ζώνη 1 (πάνω): Χριστολογικός κύκλος, (14) Υπαπαντή / Ζώνη 2 (κάτω): (15) Εισόδια

Νότιο τμήμα Καμάρας δυτικά του πεσσού : Ζώνη 1 (πάνω): Χριστολογικός κύκλος, (16) Εις Άδου Κάθοδος / Βίος Αγ. Γεωργίου (17) Γεώργιος διαλεγόμενος με το Βασιλιά, (18) Άγνωστη σκηνή.

Βόρειο τμήμα Καμάρας δυτικά του πεσσού : Ζώνη 1 (πάνω): Χριστολογικός κύκλος, (19) Βαϊοφόρος / Βίος Αγ. Γεωργίου (20) Μαρτύριο, (21) Εν Καμίνω

Νότιο τμήμα Καμάρας δυτικά του πεσσού : Ζώνη 2 (μεσαία): Χριστολογικός κύκλος, (22) Προδοσία / Βίος Αγίου Γεωργίου, (23) Έφιππος Δρακοντοκτόνος, (24) Άγνωστη σκηνή.

Βόρειο τμήμα Καμάρας δυτικά του πεσσού : Ζώνη 2 (μεσαία): Χριστολογικός κύκλος, (25) Γέννηση / Βίος Αγίου Γεωργίου, (26) Τροχός.

Νότιος τοίχος, Ζώνη 3 (κάτω): Αγιολογικός κύκλος, (27) Άγιος (28) Έφιππος Άγιος, (29) Θεόδωρος, (30) Κυριακή, (31) Φωτεινή.

Βόρειος τοίχος, Ζώνη 3 (κάτω): Αγιολογικός κύκλος, (32) Παναγία, (33) Έφιππος Άγιος Γεώργιος, (34) Αρχάγγελος Μιχαήλ (35) Άγιος.

Δυτικό τμήμα, Ζώνη 1 (πάνω): Χριστολογικός κύκλος, (36) Σταύρωση.
Ζώνη 2 (κάτω): Αγιολογικός κύκλος, (37) Κωνσταντίνος (38) Ελένη (39) Ειρήνη (40) Κτητορική επιγραφή.

Σφενδόλιο, Βόρειο εσωράχιο: Μετάλλια (41) άγιος, *Βόρεια Παραστάδα* (42) Μαρδάριος, (43) Ευγένιος, (44) Ευσέβιος, (45) Άγιος.

Νότιο εσωράχιο: (46) Άγιος (47) Άγιος (48) Ελπίδιος (49) Μελέτιος (50) Άγιος.

Δυτική όψη: (51) Προφήτης, (52) Προφήτης, (53) Προφήτης (Δαβίδ;), (54) Σολομών (55) Ιερεμίας, (56) Προφήτης, (57) Προφήτης.

Χρονολόγηση

Στον τοιχογραφικό διάκοσμο παρατηρείται τεχνοτροπική ομοιογένεια.² Το σύνολο χρονολογείται περίπου στις αρχές του 14^{ου} αι.³

Χρόνος: 1300 περ. ή 1310.

Παρατηρήσεις

Εξωτερικό: Το θύρωμα της δυτικής όψης είναι απλό, με ακόσμητο μονολιθικό υπέρθυρο από ασβεστόλιθο και ημικυκλικό τόξο. Πάνω από το θύρωμα ίχνη 5 διακοσμητικών πινακίων σε σχήμα σταυρού.

Στην Ν. πλευρά ορθογώνιο παράθυρο / Στην Α. πλευρά δίλοβο αγιοθύριδο.⁴

Κατά μήκος της Ν. πλευράς 2 βαριές αντηρίδες και πρόσφατη υποστύλωση με τσιμεντένιους δοκούς.

Εσωτερικό: Το σύγχρονο δάπεδο είναι κατασκευασμένο από τσιμέντο.

Επιγραφή: Αρκετά δυσανάγνωστη, αποτελεί την αρχαιότερη γραπτή μαρτυρία για το τοπωνύμιο του οικισμού καθώς στον τρίτο στίχο αναφέρεται η λέξη *ΚΡΟΥΣΤΑΣ*, που προσδιορίζει είτε κοινότητα ή όνομα φεουδάρχη.⁵

² Παπαδάκη – Oekland, 2001, 79

³ Bissinger, 1990, 1108

Bissinger, 1995, 109

⁴ Μοσχόβη κ.α., 2003

⁵ Παπαδάκη – Oekland, 2001, 79
Μοσχόβη κ.α., 2003

Κατασκευαστικές Φάσεις

Οι φάσεις δεν μπορούν να καθοριστούν με ακρίβεια.

1^η φάση: Μονόχωρος καμαροσκεπής με 1 ενισχυτικό τόξο σε παραστάδες
Πιθανώς είχε 1 φωτιστική θυρίδα στην αψίδα και δεν είχε παράθυρα.

2^η φάση: Επέκταση της πόρτας και διάνοιξη παραθύρου στο νότιο τοίχο, που
συνεπάγονται ταυτόχρονη καταστροφή τοιχογραφιών.

3^η φάση: Προσθήκη του 2λοβου αγιοθύριδου στο 16^ο – 17^ο αι..

4^η φάση: Προσθήκη ανατολικού σφενδονίου σε παραστάδες στο 18^ο -19^ο αι.;

5^η φάση: Προσθήκη τσιμεντένιων υποστυλωμάτων κατά τη δεκαετία του
1960.⁶

Καταγεγραμμένες επεμβάσεις

Συντήρηση 3 εικόνων στα 1973 / Στερεωτικές εργασίες στα 1963⁷

⁶ Μοσχόβη κ.α., 2003

⁷ Παπαδάκη, 1964, 461

Μπορμπουδάκης, 1972, 501

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Μοσχόβη 2003: Γ.Μοσχοβη, Θ.Δημόπουλος, κ.α., Ιερος Ναός Κάτω Άη Γιώργη Κρούστα, Μελέτη Στερέωσης και Αποκατάστασης, Ηράκλειο, 2003
- Μπορμπουδάκης, 1972: Ε.Μπορμπουδάκης, "Βυζαντινά και Μεσαιωνικά μνημεία Κρήτης", ΑΔ27 (Χρονικά 1972), Β2, Αθήνα 1976, 655-674, πιν.612-630.
- Παπαδάκη – Oekland, 1964: Στ. Παπαδάκη –Oekland, Μεσαιωνικά Κρήτης, ΑΔ 19 (Χρονικά) 1964,, Β3, 461
- Παπαδάκη – Oekland, 1967: Στ. Παπαδάκη - Oekland, "Η Κερά της Κριτσάς. Παρατηρήσεις στη χρονολόγηση των τοιχογραφιών της", ΑΔ 22 (Μελέται), Αθήνα, 1967, 87-112, πιν.57-77.
- Παπαδάκη-Oekland,2000α: Σ. Παπαδάκη – Oekland, «Βυζαντινοί Χρόνοι», Ο Άγιος Νικόλαος και η περιοχή του, Δήμος Αγίου Νικολάου, 2000.
- Gerola - Λασσιθιωτάκης, 1961: G. Gerola - Κ. Λασσιθιωτάκης, Τοπογραφικός κατάλογος των τοιχογραφημένων εκκλησιών της Κρήτης, Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών, Ηράκλειο, 1961.
- Bissinger, 1995: M.Bissinger, Kreta Byzantinische Wandmalerei, Μόναχο, 1995.